

Infància dissortada, fragment de Vivers de revolucionaris d'Emili Salut

Emili Salut,

Fragment del llibre d'Emili Salut. (1938). *Vivers de Revolucionaris, apunts històrics del districte cinquè.*

Els barcelonins que en finir la passada centúria es criaren a les barriades obreres dels diferents indrets de la nostra ciutat i d'una manera especial els que es criaren en aquest tros de la ciutat, avui conegut per districte cinquè, un dels més poblats i antihigiènics de Barcelona, tingueren la immensa desgràcia de conèixer, a tan poca edat, la més tràgica i desesperant visió de la vida, El mateix en la vida familiar que en els jocs de carrer, corrent d'un barri a l'altre, perquè aleshores només podien contemplar misèria, prostitució, maldat o càstig. En aquells anys i en alguns barris d'aquest districte de bruts i estrets carrers, llavors plens de sorolls de maquinària i ombrejats per fàbriques i la presó vella, on, de temporada en temporada i a primeres hores de la matinada, hom podia veure les conduccions de presos custodiats per la guàrdia civil de cavall, que sortien de la presó vella i passant pel Paral·lel eren portats a peu per carreteres, camí del llunyà presidi. Als pocs transeünts d'aquella hora, quieta de la ciutat, els causava una frapant impressió el presenciar les llargues caravanes de quaranta a cinquanta homes, lligats de dos en dos, formant llarga cordada, miserablement vestits, carregats amb mantes i farcells, a la manera de motxilla, i callats i feixucs, en llevar-se el dia, deixaven la ciutat per començar un forçós i llarg peregrinatge de sofriments; mentre que a l'entorn de la presó vella, una hora després d'haver tingut lloc el dramàtic tràfec, a les sis del matí, com cada dia, sonaven pitos i esquesques de fàbriques, en aquella època força abundants, donant l'avís d'entrada al treball al nombrós formigueig de silenciosos obrers, que amb l'esmorzar dins del mocador, eren engolits pels grans portals de les fàbriques.

Era també en aquell temps i en el mateix lloc d'on sortien les emocionants cordades de presidaris, l'indret destinat per la justícia humana, quan aquesta aplicava la pena de mort a algun delinqüent; era allí mateix, al costat de la vella presó, on aquestes sentències eren executades públicament. Era a l'aire lliure del pati dels cordalers del carrer de l'Amàlia, en aquell gran solar on diàriament uns homes treballaven fent cordes.

L'espectacle de les execucions donava lloc a que una gran gernació, produint un fort enrenou, omplenés durant tot el dia la Ronda de Sant Pau i els carrers de l'entorn de la presó, per tal de poder desfilars pel pati abans esmentat i aturar-se enfront del cadafal, cercat de tropa, contemplant per breus instants la repugnant visió d'un fardo negre mig assegut i amb el cap inclinat damunt l'espatlla, fortament travat al pal, pel coll, cos i cames. Quan el brutal espectacle reunia més gentada era al matí, puix que aprofitant l'hora d'esmorzar, sortien cuitacorrents, dels tallers i fàbriques, centenars d'homes i dones que amb dificultat invadien el gran pati, amb empentes i molt lentament, ja que solament així podia desfilars-hi aquella riuada humana. Per entremig d'aquella multitud es destacaven uns homes que, fent crits, venien el full extraordinari, amb la història del crim. Així mateix, també s'hi destacava la presència d'alguns obrers, sense cap mena d'escrúpol ni fàstig, que amb llesques de pa sucats, llargues i gruixudes com a soles d'espardenya, les anaven consumint mentre passaven per davant del patíbul.

Si els moralistes ressecs d'humanitat, que prediquen l'exemplaritat de la pena de mort, haguessin conviscut llavors entre la quitxalla d'alguns d'aquells barris, haurien observat com aquell brutal espectacle despertava instints criminals en alguns nois de mals sentiments, que per jugar es passaven hores senceres construint atrafegadament petits patíbuls en els camps que en aquella època hi havia

abandonats al Paral·lel; llocs on actualment hi ha instal·lats els teatres Victòria, Nou i Talia. En aquells solars era on acostumava jugar una marrecalla, que amb fina vista i maliciosa traça agafava sargantanes, que malgrat llur desfici per escapar-se, amb cordill prim eren estretament lligades pel cos en petits troncs clavats verticalment a terra, i quan la lligada arribava ja al cap de la petita víctima, per imitar d'alguna manera les accions del botxí de la presó vella, els marrecs estrenyien fortament el cordill i la infeliç bestiola moria escanyada. Passats els dies de l'espectacle patibulari del pati dels cordalers, eren els mateixos nois els qui rebotien contra terra i rebentaven els odiats grills femelles, perquè aquestes no cantaven; com també en caure la tarda, per les cantonades dels carrers, amb constància, ben armats d'una llarga canya, anaven a la caça de la rata-pinyada, i quan per fi aconseguien fer-la caure, anaven corrents a reunir-se a l'entorn de la llum del gas d'una escala qualsevol i li cremaven de viu en viu l'orellut caparronet, per oir-ne el lleu i ràpid xiuxiueig exterioritzador del martiri que sofria l'estrany mamífer volador, dolor que era ben erròniament interpretat per aquella ignorant i insensible quitxalla, ja que ella creia que eren aquells esperats moments quan precisament la bestiola, parlant clar i net, renegava.

També foren aquells anys de la nostra infantesa quan tota la ciutat comentava els afusellaments d'obrers anarquistes, dintre el castell de Montjuïc; afusellaments que temps després escamparen pel món un ressò de martiris. Foren les execucions que també en els nostres carrers deixaren desagradables records, carhi repercutien amb despietades persecucions empresonant a alguns familiars del nostre veïnat. Els nostres carrers eren ben diferents d'aquell silenciós «carreró estret» de la ciutat vella, on, quan era noi, visqué felíç Joan Maragall, que en recordar-lo, el nostre poeta exquisit deia que «el bon sol solet» li feia sentir:

una esgarripança

de goig i alegria.

Tot el contrari eren els carrers de la nostra infància, perquè allí només podíem presenciar llàstimes i tragèdies com la que hi va viure la bondadosa figura de Pep Mallorquí (així l'anomenaven els seus amics), aquell home que sense haver estat mai a la presó ni ésser anarquista, per causa dels afusellaments de Montjuïc es guanyà els cors de tot un barri.

Aquest home es deia Josep Bernat i era fill de Mallorca, vidu i sabater d'ofici, nibat d'un merescut respecte, que resumia tota una vida d'honradesa i de treball; era en aquells dies de què us vinc parlant quan li afusellaren, en la plena joventut, l'únic fill que tenia. Aconsellat i acompanyat de bones persones que l'encoratjaven i amb els ulls escaldats de tant plorar, el bondadós mallorquí anà a suplicar l'alcalde de Barcelona, el Capità general i el bisbe que li volguessin concedir, almenys, l'única il·lusió que li podia quedar a la vida, que era la de poder enterrar el seu dissortat fill en el mateix nínxol on ja descansava la seva mare. Tot fou inútil, ja que la Santa Església, en nom de Déu, hi oposava grossa muralla de pedra.¹ Aquells dies varen ésser memorables pel nostre veïnat, on ni una sola persona deixà de commoure's, car causava pena d'esguardar el desconsolat pare, que amb els punys clavats a la cara, parlava sol pels carrers, maleint les lleis i les autoritats que ni els morts perdonaven.

Entre els molts desembarcs que aquelles guerres colonials ocasionaren, alguna vegada, la patrioteramentida oficial, per mitjà de la Premsa, anunciava un desembarc extraordinari amb l'arribada d'un «héroe» o d'un «caudillo», ja que així foren considerades les arribades dels generals Weyler i Polavieja.

Llavors la decoració canviava completament. L'ambient del moll tenia més aire de festa; tota la *claque* oficial de la ciutat hi assistia de gala, amb músiques, plomalls engalonats i barrets de copa; la clerecia i els militars, passant i traspasant, feien aparatoses desfilades, repetides salutacions i discursos de benvinguda, que tots acabaven amb l'indispensable crit de «Viva España», corejat amb un pam de boca

oberta per aquella comparsa oficial allí reunida, que mai no va exposar llur vida a la guerra i que per això ella fou la més incondicionalment interessada en la continuació d'aquelles guerres, mantingudes contra tota raó i justícia i contra la voluntat del poble, malgastant inútilment l'escassa riquesa que quedava a l'Espanya oficial, de la darrera regència, després de sacrificar una generació obrera, tota vegada que la joventut rica pagant una contribució monetària no era enviada a les colònies. Aquelles campanyes colonials solament foren beneficioses per als generals de la monarquia, que si bé és veritat que tornaven a la Península sense glòria, almenys la guerra els havia enriquit i els havia omplert el pit de distincions, i per torna, en desembarcar, una multitud els aplaudia.

El cotxe que passejà per la nostra ciutat el petit general amb patilles, Weyler, després de desembarcar al nostre moll trobà dificultats per a obrir-se pas, rodejat per la comparsa oficial que l'aclamava i l'aplaudia; era la comparsa dirigida per la tramoia monàrquica, monopolitzadora en tot temps, de rígides parades de fanfària uniformada i patriotera que engresquen els públics indiferents i badocs fent-los passar per la influent i aburgesada opinió pública, que no ha estat mai l'autèntica veu del poble, i que en aquells dies fou aquesta tàctica governamental la que féu més extraordinària encara l'arribada del general d'ulleres negres i agrisat bigoti llarg, Polavieja, al qual la burgesia monàrquica i clerical li construïren un Arc de Triomf a la Porta de la Pau, guarnit de llaurers i draps nacionals per tal d'honorar el retorn del general «Cristiano», nom amb què distingien el militar que a Filipines féu afusellar el culte doctor Rizal. Polavieja fou un de tants generals espanyols que a l'hora de la mort i per voluntat testamentària es feien enterrar amb l'hàbit de sant Francesc i llurs mans homicides eren embolicades de rosaris.

Solament un poble en tots conceptes endarrerit, incapaç d'aixecar-se amb santa revolta, podia resignar-se amb aquell vergonyós silenci d'anar esperant els dies de desembarc, uns mesos darrera d'altres, per a poder abraçar el fill, si per atzar li arribava.

Els nois obrers dels nostres sòrdids carrers sols respiraven un desolat ambient sentint parlar arreu i a tothora, entre els familiars, veïns i coneguts, de les ruïnoses guerres colonials, dels afusellaments de Montjuïc i de les bombes d'aquella època; en aquells anys de la nostra infantesa explotaren les bombes llançades contra el general Martínez Campos, la del Teatre del Liceu i la del carrer de Canvis Nous, que produïren gran commoció a tota la ciutat i feien extremadament anguniosa la preocupació pública d'aquells dies de dol que a tothom afectaven.

[1] Aquesta muralla fou aterrada per l'Ajuntament republicà de Barcelona l'any 1931. La muralla de referència S???rava el cementiri catòlic de les altres tres arbitràries divisions : Cementiri lliure, cristià no catòlic i religions no cristianes.

Citació: Salut, Emili. (1938). Infància dissortada. *Vivers de Revolucionaris. Apunts històrics del districte cinquè*. Barcelona. <http://wpu.ir/xyfilm>